

MEDYCZNE EKSPLOKACJE

Robert Teodor Hese

WSPOMNIENIA O DOKTORZE TOMASZU ZYSSIE

Streszczenie

Odejście Dra Tomasza Zyssa było dla tych, którzy go znali, bolesnym zaskoczeniem. Odszedł bowiem jeden z najwybitniejszych lekarzy, psychiatrów i humanistów, w wieku, w którym realizuje się swoje najważniejsze cele życiowe i naukowe, tuż przed habilitacją. Dr Tomasz Zyss wykazywał rozległe zainteresowania dotyczące wielu dziedzin medycyny, zwłaszcza psychiatrii, ale również obszaru fizyki, a konkretnie skuteczności przezczaszkowej stymulacji magnetycznej (*transcranial magnetic stimulation* – TMS) i elektrowstrząsów (EW) w terapii pacjentów z ciężką, lekooporną depresją. Wspomnienia ograniczono jedynie do wspólnych przedsięwzięć naukowych i dydaktycznych dotyczących wymienionych dziedzin. Stanowią one drobny fragment rozległej działalności naukowej dra Tomasza Zyssa.

Słowa kluczowe: depresja, EW, TMS

Memorial tribute to dr Tomasz Zyss

Summary

The death of Dr Tomasz Zyss was painful and unexpected for all who knew him. One of the most eminent doctors, psychiatrists and humanists dr T. Zyss passed away just before being awarded habilitation degree, at the age when people realize their ambitions. Dr T. Zyss showed his wide scientific interests in many branches of medicine especially in psychiatry but as well in physics referring to transcranial magnetic stimulation (TMS) and electroconvulsive therapy (ECT) in the treatment of patients with drug-resistant depression. The achievements mentioned above are the fraction of Dr Tomasz Zyss' scientific activity and refer mostly to our collaboration in scientific and teaching enterprise.

Keywords: depression, ECT, TMS

Odejście Dra Tomasza Zyssa było dla nas, którzy go znali, bolesnym zaskoczeniem. Odszedł bowiem jeden z najwybitniejszych lekarzy psychiatrów i hu-

manistów, w wieku, w którym realizuje się swoje najważniejsze cele życiowe i naukowe, tuż przed habilitacją. Wśród psychiatrów był postacią wyjątkową ze względu na rozległe horyzonty myślowe, wszechstronne uzdolnienia i rozległą wiedzę, która znacznie przekraczała obszar tradycyjnej psychiatrii.

Swoją potencjał rozwojowy wykazał już w czasie studiów lekarskich w Niemczech, gdzie obronił pracę doktorską. Wcześniej zainteresował się badaniami z zakresu neurofizjologii. Jeszcze w trakcie studiów korespondował z przyszłym laureatem Nagrody Nobla prof. Erwinem Neherem, wymieniali uwagi o neurofizjologii i stymulacji magnetycznej.

W 1992 roku, jako pierwszy w piśmiennictwie światowym, wysunął hipotezę o możliwości zastosowania przeczaszkowej stymulacji magnetycznej (*transcranial magnetic stimulation* – TMS) w terapii depresji, jej weryfikacji poświęcił następne 15 lat. Opracował pierwszy w Polsce przeczaszkowy stymulator magnetyczny służący leczeniu depresji, pokonując duże problemy natury technicznej i finansowej.

Zamierzeniem Dra Zyssa była stymulacja struktur mózgowych zawiadujących nastrojem bez wyzwolenia napadu padaczkowego, który stanowi *conditio sine qua non* skuteczności elektrowstrząsów (EW). Oto co Zyss pisze na ten temat: „W założeniach wydawało się, iż stymulacja będzie w stanie wywołać działanie przeciwdepresyjne, lecz w bezpieczniejszy sposób niż w trakcie elektrowstrząsów tj. działania wstrząsowego, a więc również bez konieczności stosowania technik anestezyjologicznych prowadzących do znieczulenia ogólnego i zwiótczenia pacjenta” (Zyss 1992).

Dr Tomasz Zyss pozostał największym znawcą i autorytetem w przeczaszkowej stymulacji magnetycznej w Polsce.

Ze względu na rozległość zainteresowań i działalności naukowej Dra Zyssa, dotyczącej wielu dziedzin medycyny, zwłaszcza psychiatrii i humanistyki, ale również obszaru fizyki, a konkretnie skuteczności przeczaszkowej stymulacji magnetycznej i elektrowstrząsów (EW) w terapii depresji, w swoich wspomnieniach ograniczę się jedynie do naszych wspólnych przedsięwzięć naukowych i dydaktycznych dotyczących wymienionych dziedzin. Stanowią one drobny fragment rozległej działalności naukowej Dra Tomasza Zyssa.

Nasza współpraca naukowa rozpoczęła się w 2004 roku, wtedy to narodziła się idea napisania nowego podręcznika terapii elektrowstrząsowej. Obaj zdaliśmy sobie sprawę, jak ważne jest poszukiwanie najskuteczniejszej metody leczenia depresji, która jest nie tylko najczęstszym zaburzeniem psychicznym, ale też główną przyczyną prób samobójczych chorych. Jako psychiatrzy wiedzieliśmy, jak duży jest odsetek pacjentów z cechami lekoopornej depresji, a więc

tych, którzy są najbardziej zagrożeni samobójstwem. Często jedynym ratunkiem wyrwania ich ze szponów śmiertelnej choroby jest leczenie elektrowstrząsami (EW). W Polsce nie docenia się tej prawdy, czego dowodem jest to, iż Polska należy do tych krajów europejskich, gdzie EW są najrzadziej wykonywane.

Zła opinia o tej metodzie leczenia niestety nierzadko występuje nawet wśród psychiatrów. Przyczyną takiego stanu jest niedostateczne kształcenie w tym zakresie młodych lekarzy. Dlatego razem z Drem Tomaszem podjęliśmy się czynnego zaangażowania w szkolenie psychiatrów, celem przełamania szeregu nieprawdziwych stereotypów dotyczących opisywanej metody leczenia. Do fałszywych twierdzeń należy na przykład to, że EW niszczą tkankę mózgową i pamięć, są okrutnym, średniowiecznym sposobem leczenia, które winno być zakazane. Do uczestnictwa w projekcie – napisania nowoczesnego podręcznika terapii elektrowstrząsowej – udało nam się namówić wielu wybitnych znawców różnych dziedzin wiedzy, które dotyczą zagadnienia elektrowstrząsów: fizyków, anestezjologów, neurobiologów i psychiatrów. Dzięki temu powstała najbardziej wszechstronna monografia w piśmiennictwie polskim, obejmująca zarówno teorię, jak i praktykę stosowania tej metody leczenia.

Oprócz pełnienia funkcji redaktorów tego podręcznika (Hese, Zyss 2007), byliśmy również współautorami większości rozdziałów. Ponadto współautorami rozdziału poświęconego leczeniu elektrowstrząsami (EW) oraz innym metodom stymulacji elektrycznej i magnetycznej w wiodącym polskim podręczniku psychiatrii (Hese, Zyss 2012), a także współautorami rozdziału dotyczącego EW w innej monografii (Hese, Zyss 2009).

Miałem także zaszczyt opracować, jako współautor, dwa rozdziały monografii poświęconej przezczaszkowej stymulacji magnetycznej w leczeniu depresji, której redaktorem i współautorem wszystkich rozdziałów był Dr Tomasz Zyss (Zyss 2012). Uczestniczyłem również w tworzeniu (jako współautor rozdziału) monografii dotyczącej techniki zapisu EEG – redaktorem i autorem większości rozdziałów tej pozycji naukowej był Dr Zyss (Zyss, Hese, Zięba 2007). Byliśmy także współautorami rozdziału w innej monografii (Zyss, Hese 2013).

Ponadto uczestniczyliśmy w recenzowanej pracy oryginalnej opublikowanej w czasopiśmie zagranicznym (Sobiś, Jarzab, Hese, Sieroń, Zyss i in. 2009) oraz byliśmy autorami licznych artykułów publikowanych w recenzowanych krajowych czasopismach (m.in. Hese, Zyss 2007; Zyss, Hese, Zięba 2008) i wiele innych.

W latach 2007, 2008 i 2009 ukazały się nasze artykuły skierowane do lekarzy psychiatrów praktyków, dotyczące leczenia elektrowstrząsami (m.in. Zyss, Hese 2007; Zyss, Hese, Zięba 2009).

W listach do redakcji „Psychiatrii Polskiej” poruszaliśmy ważne tematy dotyczące poprawy standardów terapii elektrowstrząsowej w Polsce: współczesnych wymagań stawianych terapii elektrowstrząsowej (Hese, Zyss 2014) oraz formularza świadomej zgody na zabiegi elektrowstrząsowe (Zyss, Hese 2016).

Od 2004 do 2016 roku byliśmy organizatorami i współprzewodniczącymi sesji naukowych na kolejnych Krajowych Zjazdach Psychiatrów Polskich poświęconych EW, TSM i innym technikom stymulacyjnym w leczeniu depresji lekoopornej. Streszczenia naszych wystąpień były publikowane w kolejnych pamiętnikach zjazdowych.

Braliśmy ponadto czynny udział w wielu sympozjach i konferencjach, gdzie przedstawialiśmy aktualną wiedzę o metodach stymulacji elektrycznej i magnetycznej w leczeniu depresji.

Należy podkreślić, że Dr Tomasz Zyss jako pierwszy w Polsce opracował formularz świadomej zgody na leczenie EW, spełniający standardy europejskie, który znalazł się w redagowanym przez nas podręczniku terapii EW (Hese, Zyss 2007). Przytoczona bibliografia stanowi jedynie fragment naszych wspólnych publikacji.

W maju 2010 roku weszliśmy w poczet członków Sekcji Psychiatrii Biologicznej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, a Dr Tomasz Zyss został wybrany zastępcą przewodniczącego sekcji. Przez następne lata włączyliśmy się aktywnie w prace sekcji, starając się poprawić standardy terapii elektrowstrząsowej w naszym kraju.

Lata współpracy z Drem Tomaszem Zyssem dały mi okazję do lepszego poznania go jako człowieka o wyjątkowych zaletach umysłu i charakteru. Zadziwiał mnie swoją pracowitością, rzetelnością i równocześnie skromnością oraz gotowością do bezinteresownej pomocy każdemu, kto się do niego zwrócił.

Bibliografia

- Hese R.T., Zyss T. 2007, *Elektrowstrząsy w praktyce klinicznej*, Wrocław.
- Hese R.T., Zyss T. 2012, *Elektrowstrząsy – zastosowanie we współczesnej terapii psychiatrycznej*, [w:] *Trudne problemy w praktyce psychiatrycznej*, red. J. Krzyżowski, Warszawa, s. 462–484.
- Hese R.T., Zyss T. 2012, *Leczenie elektrowstrząsowe oraz inne pokrewne metody stymulacji elektrycznej i magnetycznej*, [w:] *Psychiatria*, t. 3: *Metody leczenia, zagadnienia prawne, publiczne i społeczne*, red. J. Wciórka, S. Pużyński, J. Rybakowski, Wrocław, s. 234–243.
- Hese R.T., Zyss T., Gorczyca P. 2014, *Współczesne wymagania stawiane terapii elektrowstrząsowej. List do redakcji*, „Psychiatria Polska”, 6, s. 1283–1286.
- Sobiś J., Jarzab M., Hese R.T., Sieroń A., Zyss T. i in. 2009, *Therapeutic efficacy assessment of weak variable magnetic fields with low value of induction in patients with drug resistant depression*, „Journal of Affective Disorders”, 123(1–3), s. 321–326.

- Zyss T. 1992, *Czy terapia elektrowstrząsowa musi być „wstrząsowa”- hipoteza stymulacji magnetycznej mózgu jako nowej terapii psychiatrycznej*, „Psychiatria Polska”, 6, s. 531–541.
- Zyss T. 2012, *Przeznaczkowa stymulacja magnetyczna: w poszukiwaniu nowej metody leczenia depresji*, Kraków.
- Zyss T., Hese R.T. 2007, *Ogniskowe stymulacje (TMS, NVS, DBS) w leczeniu depresji – czyli o wyższości elektrowstrząsów*, „Psychiatria Polska”, 3, s. 193–194.
- Zyss T., Hese R.T. 2007, *Wskazania do leczenia elektrowstrząsami*, „Medycyna Praktyczna – Psychiatria”, 1, s. 71–80.
- Zyss T., Hese R.T. 2013, *Leczenie elektrowstrząsowe*, [w:] *Choroba dwubiegunowa – wyzwania terapeutyczne*, red. D. Dudek, M. Siwek, J. Rybakowski, Poznań, s. 315–327.
- Zyss T., Hese R.T. 2016, *Polski tekst informacji dla pacjenta oraz formularz świadomej zgody na zabiegi elektrowstrząsowe. List do redakcji*, „Psychiatria Polska”, 3, s. 655.
- Zyss T., Hese R.T., Zięba A. 2007, *Zjawiska bioelektryczne w obrębie neuronu a czynności EEG*, [w:] *Zastosowanie układu 10–20 w rozmieszczaniu elektrod do EEG*, red. T. Zyss, Kraków–Warszawa–Tarnowskie Góry, s. 14–25.
- Zyss T., Hese R.T., Zięba A. 2008, *Przygotowanie pacjenta do zabiegów elektrowstrząsowych*, „Medycyna Praktyczna – Psychiatria”, 1, s. 99–112.
- Zyss T., Hese R.T., Zięba A. 2008, *Terapia wstrząsowa w psychiatrii – rys historyczny*, „Psychiatria Polska”, 6, s. 797–818.

- Robert Teodor Hese
Emerytowany profesor Oddziału Klinicznego Psychiatrii
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach